

MODERNIOSIOS PAŽANGOS PROBLEMŲ KLAUSIMU

P. Maldeikis savo vertingoje studijoje¹ iškelia ir sprendžia modernios pažangos problemas². Nesiiimu studijos vertinti, o vien tik noriu pridurti dar keletą minčių šituo klausimu, ir tai ne kritikos, o vien tik kaip kai kuri autorius minčių pratimą ir papildymą teologiniu požiūriu. Šis papildymas liečia ne visą studiją, o tik jos paskutinį skyrelį *Pažanga ir kultūros krizė dvasiniuose reiškinyse*. Gal tik vienoje-kitoje vietoje mano nuomonė kiek skiriasi, ir tai ne atskiras faktas vertinime, kiek, bendrai, išvadinį nuotaikoje, kuri pas autorių, atrodo, vietomis galėtų būti daug šviesesnė ir gal, jei taip galima išsireikšti, « kovingesnė », tai yra, skatinanti kūrėjų rybingumą.

Kultūros krizė s kryptis: pažangos ar degeneracijos. — Reikia visiškai sutikti su autoriumi, kai jis sako, kad dar sunku apibūdinti, — bent jau visiškai akivaizdžiai, — kuria kryptimi eina ši laikinė dvasinė gyvenimas³, modernūs žmogus ir modernioji visuomenė — pažanga ar degeneracija⁴. Kadangi tačiau autorius, nors ir nedarydamas sprendimo, mągina pavyzdžiais, kurie palieka neigiamą spūdį, pailiustruoti, kokia kryptimi eina dvasinė gyvenimas, būtų galima, visiškai sutinkant su duotaisiais pavyzdžiais ir gyvenimo apraiškomis, kitais, dar gausesniais pavyzdžiais mąginti atsverti an neigiamą ir slegiantį spūdį. Tik tatau neturi prasmės. Negalima apibendrinti nei vienos krypties teigiamąjį, nei kitos — neigiamąjį pavyzdžiu, nei, pagaliau, iš tiktųjų pasireiškiančių krypties išvesti tarytum « vidurkį ».

¹ Ji pasirodė prieš keletą metų, kaip atspaudas iš šito tomo.

² Žiūrėti šito tomo 1-143 psl.

³ Ten pat, 127 psl.

⁴ Ten pat 131 psl.

Kadangi kalbama apie dvasines vertybes, apie pažang kulturoje, tai reikia pastebėti, kad tiek dvasiniame gyvenime tiek kulturoje reiškiasi dvi kryptys: pažangos ir degeneracijos, kurios yra nesuredukuojamos, nepanaikinamos. Nors tai visiškai priešingos kryptys, tačiau gyvenime tie patys asmenys, ar jų grupės, ir atsikiri laikotarpiai daugiau ar mažiau turi ir pažangos ir degeneracijos žymi. Nors pasaulyje nėra vieno žmogaus, nėra vienos grupės, nėra vieno laikotarpio, kuris būtų arba visiškai tik geras, arba visiškai tik blogas. Tai geras sustiprėja, tai vėl blogis atsigauja. Iš šių dviejų krypių viena yra žymiai stipresnė, nugalinti kitą, bent pažangos ir gerio srovę nugalinti blogio ir destrukcijos srovę. Tačiau dar ne galutinai, bet tik laikinai. Galutinai nugalimas blogis tikrai atskirą individą, kai jie pereina amžinybę; laikinai — kiek tai liečia visuomenę, bendruomenę. Tai yra lyg jų ros bangavimas. Sustiprėja geras ir vėl jis susilpnėja, o jo vietoje siaubingai pasirodo blogis su visa savo destrukcija, bet vėl jis nugalimas. Istorijos laikotarpiai palenkti šitam bangavimui: vieni iš jų pasižymi išorėje savo pažanga ir gerio realizavimu, o kiti, priešingai, blogio išsiliejimu, kaip išsireiškia kardinalas Cezaris Baronijus savo *Metrašiuose (Annales)*⁵ apie dešimtą amžių. Nors išorinai gali pasirodyti galutinis vienos ar kitos krypties laimėjimas, bet tikrumoje niekuomet jos iš gyvenimo nepranyksta, pagal *Aprėiskimo* žodžius: « Kas kenkia, tegul dar kenkia; kas yra suteptas, tesusitepa dar daugiau; kas yra teišus, dar tedaro teišybė, ir kas šventas, dar tepasišventina »⁶. Ir visa bendruomenės ir žmonijos pažanga nėra kas kita, kaip atskirą individą augimo, brendimo, atbaigimo ir tobulumo išdava. Šitas gi individą brendimas ir atbaigimas vyksta pereinant ir laikinus didesnius ar mažesnius trūkumus ir degeneracijos, atkritimo ir vėl atgimimo tarpsnius. Tokiu būdu tuo pat metu tauta yra ir pažangos ir degeneracijos stovyje per savo individus. Tačiau iš dviejų krypių negalima išvesti vidurkio. Vieno blogio buvimas nedaro visuomenės mažiau geros, arba net ir daugelio prast ir degene-

⁵ « Novum inchoatur saeculum, quod sui asperitate, ac boni sterilitate ferreum, malique exundantis deformitate plumbeum, atque inopia scriptorum appellari consuevit obscurum » (Caesar Baronius, *Annales ecclesiastici*, ad annum 900, pradžioje).

⁶ *Aprėiskimas* 22, 11.

neruot buvimas nedaro kit , progresyvi j , mažiau pažangiais, arba ger j mažiau gerais. Kiekvienas eina savo keliu, nors, be abejon s, blogis lengviau daro takos aplinkoje, kaip g ris. Taip tautoje vieni eina pažangos ir atbaigimo keliu, kiti atrofijos ir sumenk jimo. Ne be to, kad tautoje neb t ir daugiau ar mažiau pasyvaus ir inertiško elemento, tarytum balasto, labai l tai teap-sisprendžian io už g r , o dar sunkiau j realizuojan io. Visa tai atsiliepia, atsispindi daugiau ar mažiau ir pa ioje visuome-n je, taip pat pa ioje Bažny ioje. Tuo klausimu jau buvo rašyta⁷.

Kadangi ne mas , bet asmenyb s kuria vertybes ir veda žmonij kult ros ir pažangos keliu, tad visiškai suprantama, kad net ir tuo metu, kai mas gyvena didesn je dalyje, iš pavir-šiaus ži rint, degeneracijos laikotarp , atskiri individai jau nubr -žia naujus pažangos kelius. Tereiks tik laiko, kol j kult rinis laim jimas ir tikroji dvasin pažanga pereis ir mas . Taigi ir pažanga ir degeneracija eina paraleliai, vyksta tuo pat metu. Tatai stipriai paliudija dvasinio gyvenimo istorija. Pavyzdžiu teb na leista paimti Pranc zijos dvasinio ir kult rinio gyvenimo XIX amžiuje apraiškas. Tai yra ir gilios dvasin s kriz s ir didingo dvasinio atgimimo laikotarpis. Neieškant pa i tolimesni prie-žas i , užtenka pasteb ti, kad, kai per inteligentij Pranc zijoje smarkiai vyko nukrikš ion jimas ir plito materializmas, supa-gon jo mas s iki tokio laipsnio, kad iš krikš ionyb s jose teliko tik šiokie tokie rudimentai, bet jau tik kaip savo r šies prie-tarai ^{8 9}, visiškai tuo pat metu ir tame pat krašte vyko didingas dvasinis atgimimas, didelio paj gumo ir ekspansijos. Ta iau reik jo gero šimtme io, kad pasirodyt abiej kryp i vaisiai konkre-iomis apraiškomis. Kai intelektual prad tas nukrikš ion jimas ir sumaterial jimas baig si, Pijaus XI išsireiškimu pasinaudo-jant, didžiuoju XX amžiaus skandalu, b tent darbininkijos supagon jimu, visišku nuo Bažny ios atkritimu, tai dvasinis atgimimas pasireiš k lengvamaniškai prarast pozicij atga-

⁷ Kun. A. Liuima, S. J., *Bažny ia kaip regima Mistinio Kristaus*

K no išraiška, straipsnio tre ioji dalis, žr. *L.K.M. Akademijos Metraštis*, I t., Roma, 1965, 27-36 psl.

⁹ « Milieu des masses prolétariennes, 'paiennes à superstitions chrétiennes' »

(Jean-Loup Darie l, *Chez les Prêtres Ouvriers*, Paryžius, 1950, 9 psl.

vimu tiek mokslo, meno, literatūros, tiek bendrai viešajame visuomenės gyvenime. Teužtenka tik suminti, kad *Académie Française*, buvusi nukrikšionijimo tvirtovė, savo narių tarptau turi ne tik žymių katalikų, bet ir dvasininkų. Taip pat, kai prajusiame amžiuje Sorbonoje vien jau kataliko vardas reiškia atsilikimą, dabar daugelis to paties universiteto žymi profesorių yra su moningi katalikai ne tik privačiame gyvenime, bet ir savo akademinėje veikloje, savo paskaitose nagrinėdami dvasinio gyvenimo problemas ir šventųjų bei mistikų raštus, nesibijodami pakenkti « mokslui », pažeminti universitetą, ar pasirodyti « atsilikusias » ir « atžagareivias ». Reikia pasakyti, kad ir Vatikano susirinkimo dvasia ir jo darbai linkm labai didelį dalyje yra to paties dvasinio atgimimo pasaka. Kada ta iau šitas intelektualus pradas dvasinis atgimimas performuos vis supaгон jusi darbininkijos masę, kada visi gręš dvasinį vertybių branginimą, niekas negali to pasakyti. Galimas daiktas, kad tam reikės dar gero šimtmečio, ir kad tai vyks jau nebe dabartinės krikščionybės formose, net ne tose, kurios mums dabar atrodo geriausios ir pažangiausios, bet jau visiškai naujose, iššauktose naujo gyvenimo sąlygų aplinkybių.

Materializmas kaip dvasinės kultūros krizės pasaka, o ne jos priežastis. — P. Maldeikis rašo: « Krikščioniškosios pasauliui rosių stytojais ši laikų kultūros krizė išveda daugiausia iš materializmo sągalų jimo »⁹. Teisingas autorius konstatavimas, ta iau, mano nuomone, neteisingas, net labai klaidingas an krikščioniškosios pasauliui rosių stytojų galvojimas ir sitikinimas. Tikrovė je ne materializmo sągalų jimas iššaukimas laikų kultūros krizė, bet priešingai, kultūros krizė, reikia pridurti, krikščioniškosios kultūros krizė, privedanti prie materializmo išplitimo. Kitaip sakant, materializmas nėra dvasinės krizės priežastis, o tik jos nelemta pasaka. Kaip gi būtų galįs materializmas sągalauti, jeigu nebūtų buvęs dvasinio krikščioniškosios kultūros susilpnėjimo ir jos krizės?

Labai vaizdžiai autorius nusako šitos kovos, geriau būtų sakyti pasyvios krizės, etapus: « Nuo vadinamojo švietimo laikotarpio *

⁹ Žiūrėti šito tomo 125 psl.

krikš ionyb buvo beveik vis laik puolama ir griauinama, panaudojant moksl, filosofij, menišk k ryb, socialini santyki nedarnum ir praeityje pa i krikš ioni padarytas klaidas. Per paskutinius du šimtme ius buvo labai daug padaryta krikš-ioniškai dvasiai sunaikinti ir materialistiniam žmogui išaukl ti. Ir negalima nesutikti, kad sigalint materializmui, pati krikš ionyb neb t tur jusi dideli pralaim jim m stymo, k rybos, viešojo gyvenimo organizacijoje ir kitose srityse. Pramon s revoliucija su jos sukurtais naujais santyokiais ir technikos siypravimas daug kur nukreip visuomen s susidom jim materialistinius klausimus bei ekonominius santykius ir sumažino jos dom jim si dvasiniais dalykais. Pozityvizmas, gij s labai plat pripažinim, buvo pasiryž s religij pakeisti tik jimu moksl. Marksizmas buvo užsibr ž s pertvarkyti žmonij grynai materialistiniais pagrindais, sunaikinant religij. T materialistini srovi apskritai ir materialistinio m stymo takoje augo kartos, brendo visuomen, indoktrinuojama antikrikš ioniai. Visa tai veik prieš Vakar kult ros krikš ioniš k j pob d. vairiose jos srityse krikš ionyb s takos buvo susilpnintos »¹⁰.

Paskai ius šit teising pad ties pavaizdavim, tuojau iškyla klausimas, kod l taip vyko? Kas buvo to viso priežastis? Kur buvo ir k veik tuo metu katalikai, j vadai? Kas yra kaltas ir atsakingas d l tokios vyki eigos? Savaiame aišku, kur yra kalt, ten turi b ti ir kaltininkas. Tik kas jis yra? Mokslas, pramon, technika, pozityvizmas, marksizmas ?

Labai teisingai autorius tvirtina, kad d l m s laik kriz s negali b ti atsakinga krikš ionyb. Tai savaiame aišku, ir n ra reikalo rodin ti. Juk ji n ra asmuo, o tik mokslas, o tik tobuliausi dievišk j, antgamtni, dvasini ties rinkinys. Ties antgamtni, bet visiškai sutarian i su prigimtin mis — gamtin mis tiesomis, jas atbaigian i, sutarian i su visos žmonijos visuotiniu ir aukš iausiu gerb viu. Tai amžinos, nekin tan ios tiesos. Taigi, objektyvioji krikš ionyb, krikš ionyb, kaip mokslas, evangelija ir malon, yra nesikei ianti, amžina, pasilieanti visiems laikams, vis laik žmon ms.

Tad netenka kalb ti n apie dvasinio principo sumenk jim,

¹⁰ Ten pat, 125-126 psl.

kaip tai daro autoriaus cituojamas Sorokino ¹¹, ir tame sumenk jime ieškoti kaltininko. Tikrumoje dvasinis principas n kiek nesumenk jo, kaip nesumenk jo matematin s ar geometrin s tiesos, kaip jos nemenk ja net tada, kai jomis nesivadovaujama ar peržiangiama j d sniai, taip pat nesumenk jo ir pasiliko pirmykšt je pilnumoje ir gal j krikš ionyb s principai, jos tiesos, nes jos dvasin s, atngamtin s, nekintan ios, amžinos. Ne dvasinis principas sumenk jo, bet sumenk jo žmon s, arba tiksliau išsireiškiant, sumaž jo žmon se šit dvasini princip pažinimas, sumaž jo susižav jimas ir persi mimas jais, sumaž jo vadovavimasis jais kasdienyb je ir gyvenimo formavimas pagal j nuostatus. Taip dvasiniam principui n kiek nemenk jant, menk ja dvasinis žmogaus gyvenimas, menk ja krikš ioniškoji kult ra, pradeda ji skursti, atrofuo ti s. Dvasia, iš augimo bei brendimo ir kelio gyvenimo pilnyb , pasuka sunykim ir mirt , o krikš ioniškoji kult ra patenka didel kriz . Taigi menk jimas vyksta ne principuose, bet žmon se. Evangelija, malon , Dievas yra amžini. Tik ne visi ir nevienodai evangelijos šviesa ir malone pasinaudoja.

Nors dvasinis pradas savo turiniu yra nekintantis, ta iau ne tik jo pažinimas, bet ir jo pedagoginis perteikimas-pristatymas gali progresuoti ir iš tikro progresuoja ; n ra visuomet vienodas, kaip n ra vienodas po to ir pats apsisprendimas tomis tiesomis, gyvenimas pagal jas. Taigi, ir ia yra pažanga tiek intelektualiniu, tiek pedagoginiu požvilgiu. Toliau, reikia sutikti, kad iš šitos absoliutin s tiesos, viso apreikimo, iš šios Pilnyb s ¹², atskirais laikotarpiais, atskir asmen pasirenkama tam laikui aktuali problem sprendimui reikalingosios tiesos. Tokiu b du vienu laiku iš t ties vienos labiau išskyla s mon , kitu metu kitos tiesos arba j grup s. Ši dien teologija yra labai judri ir pažangi, su dideliu atsid jimu sprendžianti m s dien gyve nimo klausimus tiek socialin je, tiek technologijos srityje, ir apskritai, visose žemiškosios tikrov s vertybi srityse.

Jeigu tad objektyvioji krikš ionyb , tai yra krikš ionyb kaip ties rinkinys n ra atsakinga, tai gal atsakinga yra subjek- ¹¹

¹¹ Ten pat, 134 psl.

¹² Tai yra Kristaus, Dievo S naus Pilnyb s ; *Jono* 1, 16.

tyvioji krikš ionyb , Mistinis Kristaus K nas, tai yra patys krikš ionys ?

Autorius n krikš ioni atvirais žodžiais nekaltina, o tik blaiviai konstatuoja siaubing pad t , kuri daug stipriau apkaltina krikš ionis, negu autorius gal t padaryti paiais griežiausiais žodžiais : « Ši laik gerai gyvenan iame vakar pasaulyje, sako jis, materializmas plinta nebe moksliniais rodin jimas, nebe pasaul ži rini princip moksliniu sugriovimu ar materialistini princip apgynimu, o paprasto praktinio sumaterial jimo, abejingumo bet kuriems pasaul ži riniams dalykams ir j pamiršimo keliu »¹³. Jeigu materializmas plinta ne savo veržlumu, ne moksliniu paj gumu, ne savo pasaul ži ros argument stiprumu, bet priešingai, pasinaudodamas sumas jusio žmogaus dvasiniams dalykams abejingumu, tai ar begali b ti stipresnis rodymas, kad ne materializmas yra dvasin s kriz s priežastis, bet kad pati krikš ioniškoji kult ra išgyvena vidin gili kriz , kad ji yra netekusi dvasios, didel je dalyje yra jau, evangelijos žodžiais betariant, «išdvokusi druska»¹⁴ niekam netinkanti, kaip tik išmesti laukan?

Labai vaizdingai autorius nupiešia abejingumo dvasiniams dalykams apraiškas, nurodo net pa ius etapus, kuriais šis abejingumas sigal jo ir išplito, b tent: su pramon s išplitimu medžiaginiai dalykai ir medžiaginiai reikalai bei r pes iai paverg žmogaus susidom jim , taip, kad jam esant užimtam medžiaginiais reikalais, pasaul ži riniai klausimai prad jo blukti, netekti patrauklumo net reikšm s, prad ta jais nebesir pinti, prarasta jiems jautrumas ; taigi pasaul ži ros vaidmuo sumaž jo ir prad jo nykti. «Pasaul ži ros vaidmeniui menk jant, sigali moralinis reliatyvizmas, sumaž ja t v takos vaikams, ir dvasiškai vertingi dalykai pasidaro nebeaktual s. vairius klausimus jis gauna lengvai ir pigiai išspr stus. Jis visur taigojamas sigyti tai, k naujausia moksl bei technikos pažanga yra pasiekusi ir naujausi išradimai par pin . Visur jo d mes užima tik daiktai ir gero gyvenimo galimumai. Iš vis savo pastang jis yra prat s laukti greit rezultat , kuri religinis gyvenimas jam nežada. Jis visos aplinkos taip

¹³ Ži r k šito tomo 128 psl.

¹⁴ *Mato 5*, 13.

nuteikiamas, kad jam jau n ra malonu save apsunkinti dvasini dalyk r pes ais. Taip modernus žmogus jau visos miestietiškos aplinkos yra nuteikiamas pasidaryti l kš i praktiniu materialistu ir dvasiniais principais nesir pinan iu žmogumi »¹⁵.

Tai labai taiklus materializmo apraišk ir j atsiradimo b do pavaizdavimas. Bet tik b do, o ne priežas i . Ne išorin s gyvenimo aplinkyb s galutinioje išvadoje visa apsprendžia, bet laisva valia, ar tai pa iu savo s moningu sprendimu, arba, d l ner pestingumo ir visiško susn dimo, paprastu abejingumu, kur valios sprendimai yra implikuoti nuolatiniam kapituliavime. Ta iau valios nusistatymas vienoks ar kitoks, jos pasisakymas už vien ar antr galimyb n ra atsitiktinis, o paremtas ant proto nurodom argument . Sumaterial jimas rodo dvasinio prado ir dvasini princip nepažinim ir to pas koje j nevertinim , nebranginim , pagaliau atsisakym . Kitaip tariant, tai rodo, kad žmogaus s mon je (tai yra krikš ionio) dvasinis pradas materialinio prado akivaizdoje nebeteko savo prasm s ir vert s, nors savyje, kaip mat me jo vert yra nesikei ianti, pastovi, amžina. Prisistatin s medžiaginis g ryb mis žmogus, pasitiki ir vertina tik medžaginius dalykus, aplenkdamas dvasinius, anais pasitik damas, šiuos palikdamas ir užmiršdamas. Ir negalima sakyti, kad prie to veda nebuvimas laiko pasaul ži riniams klausimams, j g didelis išsis mimas temptame fiziniame darbe, dideli medžiaginiai r pes iai. Netolima m s tautos praeitis rodo k kita. Tada lietuvis ir daug tur damas medžiagini r pes i , gyvendamas svetimoje priespaudoje ir visaip varžomas, pakankamai tur jo ne tik laiko, bet ir energijos dvasiniams ir pasaul ži riniams klausimams, nes juos stat pirmon eil n, gerai pažino dvasini princip vert , pažinimas gi ugd dar didesn j vertinim ir moralinius nusiteikimus. Dvasin s vertyb s buvo j stipryb Dabar gi, be jokios prievartos ir išorini varžt , medžiaginis g ryb s savo išvidine vilione, pilnoje laisv je, nustelb dvasines vertybes.

Jeigu palygintume dvi generacijas: Valan iaus generacij , gyvenusi priespaudoje ir varge, generacij , su jos knygnešiais ir kitais to meto tautinio atgimimo atstovais, vadovais bei dar-

¹⁵ Ži r k šito tomo 128 psl.

buotojais, palygintume su laisvėje, geroje ir lygose, net gerbimo vyje gyvenaniam su išėivija, kokios pasirodyt išvados? Kitaip sakant, ar visa ši dieni išėivija pasekt Valan iumi? Ar gal n ra Valan i , kurie galingai vadovaut? Tada dvasinis pradass buvo labiau vertinamas už medžiagin , dvasin s vertyb s labiau už medžiagines, nesibijant net Sibiro. Dabargi, medžiaginiame pertekliuje, dvasin s vertyb s daugeliui nebeturi tokios patrauklios j gos. Moku b ti varge ir k sti nepritekli , sak šv. Paulius, bet moku gyventi ir pertekliuje, prid r jis¹⁶. Taigi ne perteklius yra kaltas, bet pertekliuje nemokantys gyventi. Nors m s tauta varge ir nepritekliuje mok jo gyventi, dar nemaža turi išmukti ir didelius atlikti uždavinius, kad paj gt gyventi pertekliuje ir gerb vyje, ne tik neprarasdama dvasini vertybi , bet jomis vadovaudamosi ir augdama.

Taigi atsakingi yra patys krikš ionys, ir tai visi. N vienas negali pasakyti su Kainu ir pasiteisinti : « Ar aš esu savo brolio sargas? »¹⁷. Savaime aišku, šita atsakomyb n ra vis vienoda. Labiausiai atsakinga yra dvasiškija ir vadovaujantieji asmenys ar jie bus pasaulie iai ar dvasiškiai, ar tai d l j neapdairumo, ner pestingumo, savanaudiškumo, apsileidimo, užsispyrimo, ar netinkamumo toms pareigoms. Jie yra vadai, jie yra ganytojai, jie yra pašaukti bud ti ir vesti krikš ioniš k bendruomen . ia ir pasirodo, kas yra tikrieji vadai, ganytojai, apaštalai, Kristaus darbo t s jai, o kas tik samdiniai, padieniai, karjeristai¹⁸. Žymiai mažesn atsakomyb yra paprast j , eilini krikš ioni . Ta iau ir jie, d l solidarumo Mistiniame Kristaus K ne, ne vien tik pasyviai per kan i , neša anos atsakomyb s pas kas, pagal šv. Pauliaus žod : « Jei ken ia vienas s narys, ken ia visi drauge s nariai »¹⁹, bet ir aktyviai d l solidarumo blo-

¹⁶ « Aš išmokau pasitenkinti tuo, k turiu. Aš moku b ti pažemintas, moku taip pat ir apstume gyventi, esu pripratintas prie visa ko ir prie visoki aplinkybi , b ti sotus ir alkti, aps iai tur ti ir kent ti skurd » (*Pilupie iams* 4, 12).

¹⁷ *Pradžios* knyga 4, 9.

¹⁸ Tuo reikalu jau rašyta : A. Liuima, S. J., *Bažny ia kaip regima Mistinio Kristaus K no išraiška*, žr. *L.K.M.Akademijos Metrašči s*, I tomas, 17-20 psl.

¹⁹ *I Korintie iams* 12, 26.

gyje kaip tokiam, tai yra per savo asmenin netobulum , kiek dar yra galutinai neatbaigtos asmenybės, kiek polinkis blog dar n ra galutinai nugal tas ir pasireiškia vienokiais ar kitokiais tr kumais, tegu visiškai kitoje srityje, — neša an atsakomyb s dal .

Toliau, kad ši atsakomyb n ra lygi net pa iuose ganytojuose ir dvasiniuose bei pasauliniuose vaduose, labai stipriai rodo jau pats faktas, kad duotasis vaizdas, nors labai objektyvus ir tikras, ta iau nemažiau ir *vienašališkas*, pavaizduoj s ir išreiški s tik vien dvasin s raidos krypt , b tent — degeneracijos ir destrukcijos, kai tuo tarpu nemažiau realiai ir tikroviškai veik ir tebeveikia, nors, kaip mat me, visiškai nesuredukuojamai, ir kita kryptis, b tent dvasin s pažangos, sudvasinimo ir atbaigimo. Teužtenka tik prisiminti jau min t tuo pat metu Pranc zijoje prasid jusi kriz ir kartu visiškai paraleliai jus dvasin atgimim , kuris savo vaisius tedav tiktai šio šimtme io pradžioje, kurie šiuo metu pradeda vis labiau išryšk ti vairiomis formomis, kaip teologini ir biblini studij didele pažanga, ekumeniniu nusiteikimu, Koncilijaus gaivinania dvasia, pasireiškian ia ne nuostatais ir paragrafais, bet pa iu gyvenimu. Noriu pabr žti, kad ir toliau bus kalbama tais pat «vienašališkumais», nes degeneracija ir pažanga, g ris ir blogis n ra suredukuojami, bet juos reikia kiekvien d styti atskirai ir kiekvien vadinti j nuosavu vardu, be jokio švelninimo, nors jie abu gali b ti ne tik toj pa ioj visuomen j, tame pat laikotarpy, bet ir tame pat asmeny.

Neži rint min to dvasinio atgimimo ir labai džiuginan ios pažangos, reikia sutikti, kad savo išor je, pirmuoju požvilgiu, ana destruktyvioji krikš ioniškosios kult ros apraiška yra viršijanti, bent tariamai, visa nustelbianti. Autoriaus konstatuotas faktas, kad materializmas plinta net be veržlumo, nesutikdamas jokio pasipriešinimo, o tik abejingum , liejas kaip j ros bangos nuplaudamos krikš ioniškj kult r , lyg neb t jokios užtvaros, sukelia daug paini klausim . K tai reiškia, koki tai duoda atestacij apie pa ius krikš ionis ir j vadus? K jie padar su Dievo žodžiu ir jo malone? Kod l ana Kristaus žem n atneštoji ugnis ²⁰ neliepsnoja, netgi visiškai nesireiškia? Kod l krikš ionyb savo

²⁰ *Luko 12, 49.*

galia nesudaro jokios užtvaros beį gam materializmui, neturiniam nei tiesos, nei argument , nei ko kito pozityvaus, laiminiam tik d l krikš ionis abejingumo ir inercijos? Kod l krikš ionys, dvasiškija, dar labiau pasauliniai ir dvasiniai vadovai nekovoja prieš materializm , prieš šit , kaip j ros bangos, besiliejan i praž t? Kaip dvasiškija prileido ir dabar paken ia tok dvasini vertybi nuvertinim , pamynim ir atmetim ? Kod l jos nešvie ia žmoni protuose, kaip galingi švyturiai, kod l jos nedega sielose, kaip neišsenkamos energijos šaltiniai ir kv pimo židiniai?

Ar galima d l to viso kaltinti dvasiškių , ganytojus ir vadovus? Nors, kaip mat me solidarai pa mus, visi yra atsakingi, ta iau pavieniui n vienas n ra atsakingas. Bent labai didel je dalyje, jeigu jau ne apie kiekvien , reikia ir apie buvusius taip pat ir apie dabartinius krikš ionis ir j dvasinius vadovus tvirtinti ir liudyti su šv. Paulium : «Aš apie juos liudiju, kad jie uoliai r pina si Dievu»²¹. Ar bereikia gražesnio ir stipresnio pagyrimo? Deja, tas pats šv. Paulius tuojau pat priduria : Taip, jie, uoliai r pinasi Dievu, «bet ne taip, kaip reikalauja tikras žinojimas»²². Jie tegu ir dideliu uolune, bet neakylume ir savimeil je padar didel klaid : « Savo mintyse pasidar tušti, ir neišmintinga j širdis aptemo. Tardamies es išmintingi, pasidar paiki ... nežinodami Dievo teisyb s ir nor dami pastatyti sav j , jie nepasidav Dievo teisybei»²³. Ar gali b ti kas nors baisesnio, kaip ši tiesa, išreikšta paprasiausiai, kukliausiai žodžiais? Per bais s jie yra, kad galima b t net ir iš tolo, net ir mintyje, jous kam nors taikyti, k nors tarti. Ta iau iš antros pus s, n vieno n ra žem je žmogaus, kuris gal t tvirtinti, kad šitie žodžiai *tik kitiems*, bet *ne jam* pasakyti. Tad kiekvienas k dikiškame nuoširdume Dievo akivaizdoje turi pasiklausti, ar jis savo plan , savo supratimo, savo išminties ir savo teisyb s nepastato Dievo plan , Dievo supratimo, išminties ir teisyb s vieton. Tai turi b ti atlikta pasiruošus paaukoti visa, kas sava, — tai yra klaidas, kad b t galima priimti visa, kas dieviška, — tai yra ties , teisyb ir nuoširdum . Neatvirumas veda užsispyrim , šis apakim ir dvasin užkiet jim , kurio apimti fariziejai, — 11

²¹ *Rom nams* 10, 2.

²² Ten pat.

²³ *Rom nams* 1, 21-22 ir 10, 3.

dvasininkai ir Dievo atstovai, — d l Dievo — mirtin pasmerk Dievo S n , kad tik apgint , kad tik užtikrint sav j supratim , sav j išmint ir sav j teisum . Neveltui tad Kristus sp ja apaštalus : «Jie išmes jus iš sinagog ; bet ateina valanda, kad kiekvienas, kurs jus užmuš, tarsis tarnauj s Dievui. Tai jie jums darys, nes nepažino T vo n man s »²⁴.

Ir n ra reikalo kaltinti žydus d l dievažudyb s. Ne kažkokie tai «žydai», bet kiekviename iš m s es s ir dar neapgal tas fariziejizmas pasmerk Krist — Dievo S n mirtin. Nenugal ta fariziejizmo dvasia reiškiasi visuose, nors vairiausiomis formomis, vairiausiame laipsnyje, vairiausiose kombinacijose.

Ir v l naudojuos šv. Pauliaus žodžiais, nes jie Dievo kv pti ir tinka vis laik visiems žmon ms, kas jie beb t , nors, istoriškai ži rint, šv. Paulius kreipiasi žydus. Užtenka, kad skaitytojas žod žydas pakeist žod krikš ionis ir pasiklaust nuoširdžiai sav s, kiek jis yra šito pasmerkimo dalininkas : « Jei tu vadinies žydas [m s laikais šv. Paulius sakyt krikš ionis], remies statymu, giries Dievu [girie kad esi tikintis], žinai jo vali , statymo pamokytas pripaž sti, kas geriau, esi sitikin s, kad tu akl j vadovas, šviesa t , kurie yra tamsyb se, neišmanan i j aukl tojas, k diki mokytojas, kurs statyme turi išminties ir tiesos nurodymus; tai tu, kuris kit mokai, pats sav s nemokai [tai yra negyveni pagal t moksl , neformuoji pagal j savo gyvenimo] ; kurs skelbi, kad nereikia vogti, ir vagi; kurs sakai, kad nereikia svetmoteriauti, ir svetmoteriauji; kurs biauries dievai i stabais, ir vykdai šventvagyst [m s laikais šv. Paulius b t dar konkretesnis ir prat st priekaišt išskai iavim , pavyzdžiui, kurs sakai, kad reikia myl ti savo taut , ir apleidi j ; kuris sakai, kad reikia nenutausti, ir ta iau atsisakai savo tautos ; kurs sakai, kad reikia remti tautines pastangas, ir j neremi; kurs sakai, kad reikia kitus suprasti ir juos gerbti, ir to nedarai; kurs sakai, kad reikia myl ti artim , ir neatlieki savo socialini pareig ; kurs sakai, kad reikia gyventi susiklausyme, vienyb je, bendrai sutarime dirbti visuomenin ir kult rin darb , o kur tik pasirodai, neši nesutarim , gin us, d l savo egoizmo padarai ne manom bet kok bendr darb , ir t.t.] ; tu kurs giries statymu [tai yra esi patenkintas ir didžiuojies, kad esi katalikas, ir net

²⁴ *Jono* 16, 2-4.

geras katalikas], statymo peržengimu darai negarb Dievui. Nes Dievo vardui dėl jo piktžodžiaujama pagonyse [tai yra daugelis krikščionyb tepažindami iš krikščionių netobul poelgi, labai neigiamai sprendžia ir apie pačių krikščionyb, yra sulaikomi ir atstumiami nuo krikščionybės], kaip yra parašyta [pas Izaiją ir Ezechiją] »²⁵.

Tai tik keli konkretūs pavyzdžiai, bet vienos ir tos pačios žmogiškos dvasios, neformuotos, neapvaldytos, savimeilės, paties fariziejizmo. Viena ir ta pati šio fariziejizmo dvasia reiškiasi tik kėstais visokiausi atšvaisiai ir tik kėstais o gal ir milijonais vairi laipsni ir laipsneli, kiekviename asmenyje vis naujomis formomis, naujais laipsniais ir naujomis jų kombinacijomis. Nė vienas asmuo, net pats galingiausias ir net jėgų jį būtų galimai blogiausias, negali sukelti tokios krizės, kuri dabar gyvename. Ji yra labai ilgos raidos ir daugelio daugelio pastang arba apsilėidimo išdava. Atsakingi yra solidariai visi be išimties, taigi toji atsakomybė labiau koncentruojasi dvasinink ir vadov atžvilgiu.

Jeigu jau kalti visi krikščionys ir ypatingai jų vadovai, reikia pasiklausti, kame ta jų kaltė glūdi. Tiesa, mat me to viso pačias šaknis ir pačias apraiškas. Taigi negalime nė vieno kaltinti bloga darius. Taip, daug galima norodyti priežasčių, kuri vis tik pagrindinė yra pareigos neatlikimas, ar gal jos netinkamas supratimas, pareiškėjau iš nudvasėjimo, taigi sumaterialėjimo, kitais žodžiais tariant, nėjimas su gyvenimu, tai yra, nedavimas atsakymo nuolatosis išskylančius naujus gyvenimo klausimus. Šitas dvasiškijos «sumaterialėjimas» reiškiasi per tu prisirišimu prie tradicijos, prie form, noru vien kart išspręsti visas problemas visiems laikams, kad nebereikt daugiau galvoti ir vargti, sutapdinimas dvasios ir religijos su kokia nors viena kultūra, nenoras matyti naujų gyvenimo problem, mėginimas jas «išspręsti» paprastu jų ignoravimu arba, joms stipriant, jų paneigimu. Tai tikras dvasinis krikščionių ir jų vadovų sumenkėjimas. Taigi gyvenimas nestovi vietoje. Kaip tik religijos ir vadinamosios «krikščioniškosios kultūros» uždavinys nėra sustingti prasmės nustojusiose praeities formose, bet kaip tik vis *

²⁵ Romėnams 2, 17-24; žr. Izaijas 52, 5 ir Ezechijas 36, 20.

naujai reikštis, vis iš naujo nušviesti visas gyvenimo apraiškas, jas formuoti pagal K r j o mint . Krikš ionims ir j vadams to neatliekant, tai yra nauj j gyvenimo apraišk neformuojant religijos dvasioje, bet tas problemas ir gyvenimo apraiškas paneigiant, kult ra, niekados nestovinti vietoje, pradeda nuo religijos atskilti : religija pradeda vis labiau užsidaryti ir dusti tuš iose, gyvenimo pralenktose formose, o gyvenimas ir visa kult ra, « išsilaisvinusi » nuo religijos takos ir vadovyb s, siautulio pagauta, niekieno ne vadovaujama, neapsprendžiama, galvotr k iais pasuka tikrus klystkelius.

Kad šitame labai painiame klausime b t aiškesnis atsakomyb s didumas, teb na man leista, — labai pabr žiu, kad be jokio kaltinimo, — suformuluoti kelet klausim , ne kad juos duo iau atsakym , arba kiti tai padaryt , bet vien tik kad paaišk t jau min toji solidarioji atsakomyb .

Kod l enciklika *Rerum novarum* tepasirod tiktai 1891.V.15 d., o ne visu šimtme iu anks iau? Jeigu ši enciklika b t pasirodžiusi ir vykdyta gerokai prieš Karolio Markso *Kapital* (1867) ir net prieš *Komunist manifest* (1848), neb t buv marksizmo, o jei ir b t buv m ginta su juo pasireikšti, jis b t subliušk s be reikšm s, be misijos. Kod l Pijus IX, skelbdamas Nekalto Prasid jimo dogm (1854.XII.8), neprimin ir ne vykd gyvenime kit krikš ioniškojo mokslo ties apie kiekvieno žmogaus vert , o paliko, kaip užtenkamas formas darbininko ir varguomen s luomo pagerinimui, tuomet vartojamas formas : išmald ir paternalizm ? Kod l tas pats Pijus IX savo enciklikoje *Quanta cura* (1864.XII.8 ; enciklika apie nat ralizm , socializm ir komunizm) neduoda to sprendimo, kur v liau, po gero šimtme io, duos kit popieži enciklikos? Kod l per t vis laik — ger šimtmet , nebuvo išryškinta nuosavyb s s voka, kaip tai padar Vatikano Visuotinis Susirinkimas (*Gaudium et spes*)? Kod l net 1878 metais (XII.28) Leonas XIII savo enciklikoje *Quod apostolici muneris* socialiniais klausimais tenurodo tiktai vien priemon : kantrum ir mald ? Savaime aišku, tai geri ir kiln s dalykai, ta iau j neužtenka, kaip rodo pats Šv. Raštas : « Jei kas turi šio pasaulio lobio ir, matydamas, kad jo brolis turi reikalo, uždaro jam savo šird , kaipgi pasiliks jame Dievo meil ? Mano vaikeliai, nemyl kime žodžiu, n liežuviu,

bet darbu ir tiesa »²⁶. Ir kitoje vietoje : « Jei brolis ir sesuo b t pliki ir stigt jiems kasdieninio išlaikymo, ir kas nors iš j s sakyt jiems : Eikite ramyb je, susišildykite ir pasisotinkite, bet neduotum te jiems, ko k nui reikia, k tai pad s? Taip ir tik jimas, jei jis netur tu darb , jis pats savyje mir s »²⁷. Jeigu dar prieš Pij IX, popiežius Grigalius XVI, o gal dar geriau jau Pijus VI arba VII b t tai vykd , netur tume masi dekrizianizacijos, nei krikš ioniškosios kult ros kriz s.

Gali kas pasakyti, kad ne Bažny ios reikalas r pintis socialinis gyvenimo formoms, kad ji turi dvasinius uždavinius. Gerai. Bet kaip krikš ionys, Bažny ios nariai negali nustumti nuo sav s šitos atsakomyb s. Kitas gali prikišti, kad per anksti buvo, negal jo visu šimtme iu anks iau duoti sprendimo, nes klausimas nebuvo pribrend s. Klausimas ta iau buvo labai aktualus ne tik savo esme, bet ir jau gyvenime plintan iomis id jomis. Aktualum labai gerai rodo pats socializmo atsiradimas, darbininkijos jud jimas, paties Karolio Markso raštai. Jeigu buvo problema ir degantis, aktualus klausimas, kod l nebuvo j duotas krikš ioniškas sprendimas? Juk ir v liau Bažny ios duotieji sprendimai yra tiesa. Jie buvo tiesa ir anuomet, bet sn duriuojanti, negyvenama tiesa. Bažny ia gi yra visos tiesos paveld toja ir saugotoja. Ta iau tuo metu nebuvo tatai sis moninta, nebuvo darbininkus paži r ta Kristaus ir jo evangelijos žvilgsniu, bet tik iš « krikš ioniškosios kult ros » požiūgio, iš tam tikros civilizacijos perspektyvos. O to, savaime aišku, neužtenka.

Kaip min jau, nieko nenoriu kaltinti, net to ir nor damas negal iau padaryti, nes tikrumoje atsakomyb yra daug toliau, negu k tik sumin tieji amžiai ir vardai. Sumin tieji popieži vardai t ra tik laikotarpio ir problem identifikavimui. Priežastys ir atsakomyb yra šimtme iu, dviem, o gal trim prieš juos. Net jeigu ir Pijus XII b t anuo metu pasirod s su savo enciklikomis ir Jonas XXIII su savo *Mater et magistr* , galima b ti tikram, jie neb t buv išgirsti nei suprasti. Nenuostabu, nes tam ir dvasiškija nebuvo pasiruošusi, nebuvo « priaugusi». Neži rint n geriausi nor ir gražiausi troškim , j apaštalavimo ir darbuot s

²⁶ 1 Jono 3, 17-18.

²⁷ Jok bo 2, 14-16.

pas kos buvo XIX amžiuje gana menkut s, kiek tai nelie ia atgimimo iniciatori , bet parast , tradicin iš pra jusio šimtme io paveld t linij ir nusiteikim . Imu pavyzdžiu teologij , dvasinink formavim , paruošim vadovanti krikš ionims. Tr ko ger vadov li , tr ko ger profesori . Seminarijose dogmatin s teologijos paskaitose laikas gaišinama, a tremiant argumentus nuomoni jau seniai palaidot ir niekieno nebeminim , bet visiškai ne ži rima naujos nuomon s, nauji gyvenimo klausimai. Moralin j teologijoj visu nirtimu pasmerkiama nuošim i mimas, bet n vienu žodžiu neužsimenama apie maralines pareigas socialiniuose santykiuose, apie moral s reikalavimus moderniojoj ekonomikoje, apie klausimus kurie iškyla ryšium su kapitalizmu ir mašinizmu. Šventojo Eašto požvilgiu n ra rimtos kritikos ir egzegezės, bet daugiau pamald s komentarai. Bažny ios istorija, pavyzdžiui, 75 seminarijose iš 80 buvusi Pranc - zijoje, n programoje visiškai neminama. Nenuostabu tad, kad tokiu b du paruošta dvasiškija nebuvo tinkama vadovauti krikšionims anuo kriz s metu ir duoti tinkamus atsakymus ir sprendimus visus aktualiuosius klausimus.

Taip pat galima pasiklausti, su kokia pagarba ir persimimu jie skelb Dievo žod . Ar pasirod jie tikrumoje « Dievo paslapti teik jai »²⁸, ar j dvasinis patarnavim s ir evangelijos skelbimas «nesusid jo iš tikinan i žmoni išminties žodži , bet iš dvasios ir galyb s parodymo, kad [j] tik jimas nesiremt žmoni išmintimi, bet Dievo galybe »²⁹ ? O gal visa tebuvo, to paties apaštalo žodžiais betariant, tiktai « kaip žvangantis varis ir skambantis kimboldas »³⁰, savo galutin je išvadoje tik barškalas žmon ms nuo Dievo atbaidyti ? Arba k šv. Paulius tur jo mintyje, kai raš : «[Jie] turi, tiesa, pamaldumo išvaizd , bet neigia jo gali »³¹, ir kitoje vietoje : « Jie sakosi pažist Diev , bet darbais išsigina ; nes jie verti pasibiaur jimo, neklauso tik jimo ir netinka n vienam geram darbui »³².

D mesys buvo sutelktas daugiausia apologetik . Savaiame

²⁸ 1 Korintie iams 4, 1.

²⁹ Ten pat, 2, 4-5.

³⁰ Ten pat, 13, 1.

³¹ 2 Timotiejui 3, 5.

³² Titui 1, 16.

aišku, kad ji yra gera ir reikalinga. Ta iau vienos triumfalizmo dvasioje patiektos apologetikos neužteko, reik jo rimt reform . «Ne kiekvienas, kurs sako : Viešpatie, Viešpatie ! eis dangaus karalyst , bet kas vykdo vali mano T vo, esan io danguje, tas eis dangaus karalyst »³³. O kitoj vietoj priduria : «Nes aš sakau jums, jei j s teisyb nebus pilnesn , kaip Rašto žinov ir fariziej , j s ne eisite dangaus karalyst »³⁴. Kas ne pagal Dievo vali , bus išdeginta, neži rint kokio laipsnio ar titul beb t , ir tebus išgelb tas tik tarytum per ugn , kaip išsireiškia šv. Paulius ³⁵.

Noriu priminti, kaip jau esu nurod s, kad paraleliai tuo pat metu vyko ir dvasinis atgimimas, tik jis reikalingas buvo ilgesnio laiko pasireikšti gyvenime su konkreiais vaisiais. Ta iau, neži - rint šito dvasinio atgimimo, darbininkija, Bažny ios apleista, — ne ta prasme, kad ji b t jos atstumta, bet per faktin nesirpinim jos pad timi, per nepakankam problemos sprendim , — apleido Bažny i , pasekdama klaidingus pranašus, kurie daugiau parod jai širdies, užuojautos, bent savo pažaduose, programose, siekiuose.

Kadangi krikščionys laiku neatliko savo pareigos darbininkijos atžvilgiu, Apvaizda surado kitus. *Episcopatum ejus accipiat alter*; sako Šv. Kaštas³⁶. Kai tie, kurie tur jo ne tik teis , piln galiojim ir tam buvo kompetentingi, netgi tur jo pareig , laiku neatliko savo uždavinio, iniciatyvos m si «bemoksliai », tai yra tam nepasiruoš , per daugel klaid , per revoliucijas, per krauj ir ašaras m gino spr sti t klausim . Nekalbant jau apie kraštutinius nukrypimus, socialistai, ne krikščionys, išjudino socialin klausim , st m jo sprendim pirmyn, jie, taip sakant, išreikalavo iš Bažny ios tiesas apie žmogaus vertyb , ir vis socialin doktrin bei jos vykdym . Kad pats realizavimas dar toli teb ra, n ra ko steb tis.

³³ *Mato* 7, 21.

³⁴ Ten pat, 5, 20.

³⁵ *I Korintie iams* 3, 10-15.

³⁶ « Jo pareig tegul kitas perima ! » (*Apasťal Darbai* 1, 20). — Tekstas paimtas iš psalmi , kur labai vaizdingai su orientališku iškalbingumu d stoma apie gailėstingumo reikalingum , tiktai ne bet kokio gailėstingumo, pasitenkinan io su kokia maža išmalda, bet to, kuris kiekviename žmoguje žvelgia Dievo paveiksl , j laiko sau visiškai lygiu ir gerbia jo žmogišk j didyb , kaip tatau rodo pati psalm s pradžia (*Psalm* 108, 1-20).

Labai gražiai tatai pailiustruoja šv. Tomo Akvinie io posakis apie g r ir blog . Jis, sekdamas Dionyz Pseudo-Areopagit , sako, kad g ris yra daug sunkiau realizuoti, negu blogis, nes kad b t blogis, užtenka vieno tr kumo, kai tuo tarpu, kad b t g ris, reikia, kad neb t n vieno tr kumo, kad jis b t geras visais požvilgiais³⁷, lygiai kaip, kad žmogus b t sveikas, neprivalo tur ti n vienos ligos, kuri gali b ti šimtais ir šimtais priskaitoma, o b ti liguistam, užtenka tik vienos iš j .

Krikš ioniškosios kult ros nenutraukiama pažanga. — Kadangi dabartinis laikotarpis yra kriz s ir per jimo laikotarpis, tad tuo pa iu jis yra ir dvasinio atgimimo ir didel s pažangos laikotarpis, o ne dvasinio smukimo laikotarpis. Kad pirmuoju požvilgiu pasirodo daugiau neigiamybi ir degeneracijos, negu kitu ramiu laikotarpiu, visiškai nenuostabu. Kokie dideli b t šitos degeneracijos ženklai ir kiek stipriai ji vykt dabartiniu metu, tegu, jau min tu vaizdu pasinaudojant, — plist ir liet si kaip j ros bangos, vis tiek ir dabartiniu metu reiškiasi labai stipriai ir galin gai taip pat ir antroji nesuredukuojamoji srov — dvasinio atgimimo ir pažangos srov , kurios nelengva dabar suprasti didži sprendžiam j vert atei iai ir j tinkamai vertinti. Ta iau yra daug ženk l , kad jau dabar s moningai ir lemtingai labai daug daroma dvasinio atgimimo ir pažangos srityje, kad vyksta didingi dalykai.

Nepretenduodamas išskai iuoti nei visas, nei svarbesnes dvasinio atgimimo apraiškas, tesumin siu tiktai kelet , kaip teologini studij atnaujinim , sta iai tikr eksplozij , ypatingai dvasinio gyvenimo ugdymo požvilgiu ; toliau gausi verting literat r apie moteryst , ypatingai Pranz zijoje ; pasaulie i dvasinio si s moninimo pradži , tegu tebesan i dar tik branduolyje ; toliau, ypatingos vert s ir gili , reikšming priežas i sukulto ekumenizmo pas koje, Bažny ios hierarchijos laikysenos pasikeitim heretik

³⁷ « Quilibet singularis defectus causat malum ; bonum autem causatur ex integra causa, ut Dionysius dicit » (*Summa Theologica*, 1. 2., qu. 18, a. 4, ad 3^{um}). Palygink ir Dionyz Pseudo-Areopagit : « Bonum ex una integra causa existit, malum autem ex multis particularibus defectibus » (*De divinis nominibus*, cap. IV, n. 30 ; *P. G.*, 3, col. 730 D) ; ir kitoje vietoje : « Boni ita ue causa una st, mali vero multae » (Ten pat, cap. IV, n. 31 ; *P. G.*, 3, col. 810 A).

ir schismatic požvilgiu (Pauliaus VI apsikabinimas su patriarchu Atenagoru ir anglikon arkivyskupui Ramsey savo rankos žiedo dovanojimas) ; dideles pastangas išėiti iš rutinos nuošird apaštalavim ; šalia eschatologijos ir inkarnacinio požvilgio bei iš jo kylan i uždaviniai sis moninim , aki atv rim konkreiai gyvenimo tikrovei; gaivinan i Visuotinojo Bažny ios susirinkimo dvasi .

Tegu kai kas iš šit apraišk teb ra užuomazgoje, bet vis tiek yra aiškios apraiškos kit gilesni veikian i j g ir princip . Visa tai augs, stipr s, išsiskleis ir apipavidalins gyvenim , neš gražiausius vaisius. Tik niekas negali pasakyti, kada tai vyks. Gal tik po šimtme io ar dar v liau, gal jau visiškai naujose formose, negu dabar vyksta m ginimai, pastangos ir siekiai. Taip dabartinis chaotinis degeneracijos periodas kartu yra ir dvasinio atgimimo ir pažangos periodas.

Priežastis d l kurios šitas dvasinis atgimimas ir pažanga eina iš l to ir negalima tik tis greito laim jimo prieš kriz ir degeneracij yra ta, kad vadovaujantieji asmenys dvasin atgimim nori vykdyti eidami dviem kraštutinumais : su niekuo nesiskaitan io, perd to progresizmo, arba užsispyrusio, atkaklaus konservatyvizmo keliu. Šituose abejuose kraštutinuose yra išsišokim ir apgail tin klaid , tikrov je sutrukdan i normal ir b tin pažangos realizavim , davim atsakymo gyvenimo iškeltus klausimus, l tinan i s moning ir veikl gyvenimo formavim .

Tai labai akivaizdžiai parodo Visuotinojo Bažny ios susirinkimo dokument aiškinimas. Nedaugelis yra toki , kurie paprastume ir nuoširdume stengiasi nesuinteresuotai išskaityti dokumentuose Dievo mint , jo planus ir norus, daugumas gi tuos pa ius dokumentus stengiasi infiltruoti — šmugeliuoti savo nusiteikimus, savo paži ras, nusistatymus ir sitikinimus. Labai schematizuojant galima sakyti, kad vieni j , tekaltindami tiktai materializm ir jo atnešt j dvasinio prado aptemdym , per stipriai pabr žia praeit , tik joje tematydami dvasini princip tobul realizavim tam tikrose formose, kurias, nelaimėi, jie labiau vertima, negu pat dvasin prad , kuris tam tikrame laikotarpyje tas formas, kaip tinkamas yra suk r s. Triumfalizmo dvasios pagautas ne vienas iš j dr sta kritikuoti Visuotin Bažny ios susirinkim , neva per dideles jis padar s nuolaidas, negerus, net labai pavojingus suformulav s nutarimus, tarytum išminties ir

neklaidingumo dovan tetur t jie, o ne Dievo Dvasios vedama ir vadovaujama Bažny ia. Atrodo, ne jie turi taikytis prie Bažny ios, bet Bažny ia prie j . Galima suprasti, koki žaling tak turi tokie pamokslininkai, profesoriai, seminarij vadovai savo sivaizduota išmintimi ir didybe griaudami anuos dvasinius principus savo klausytojuose ir aukl tiniuose. Savaime aišku, tai kondensuotai pasakyta, pati tikrov turi t kstan ius atošvais i ir form .

Kiti gi iš j , priešingai, nori visiškai atsikratyti praeities, visos praeities ir visa prad ti iš naujo. Tiesa, jie turi piln teis kratytis kai kuri tam tikro laikotarpio form , kurios jau dabar nebeturi prasm s, bet neturi jokios teis s paneigti t princip , kurie tas formas yra suk r ir jas gaivin . Paliekant praeities formas praeityje, reikia pasiimti principus m s dien kult riniam ir dvasiniam gyvenimui formuoti. Deja, progresizmas, kaip ir konservativizmas to nepadaro. Jie abu daugiau ar mažiau pažeidžia pa ius principus, perd tai priskresdami arba niršusiai atmesdami praeities gyvenimo kult rines formas.

Labai teisingai P. Maldeikis nusako progresist nusiteikimus : «Atrodo, kad iš žmoni susidom jimo sferos iškrito gyvenimo prasm s, pasaulio esm s ir kiti pagrindiniai klausimai. Tam tikrai žmonijos daliai jie atrodo nebereikalingi, nes jie yra tam tikro praeities kult ros laipsnio palikimas, kuris gali trukdyti siekti tolimesn s pažangos. Labai b dingai toki paži r išsako Dewey : poezija, menas, religija yra graž s dalykai; bet jie negali b ti išlaikomi, gaištant praeityje ir tuš iai siekiant atstatyti tai, k vyki eiga moksle, pramon je ir politikoje yra sunaikinusi »³⁸. Savaime aišku, labai klaidinga ir nayvu b t siekti atstatyti senovines gyvenimo formas, kurios jau yra praeityje ar pradeda mos apleisti ; klaidinga b t siekti sustabdyti gyvenimo eig pirmyn, arba m ginti pasukti gyvenimo rat atgal. Kod l, pavyzdžiui, politikoje reik t sikandus laikytis respublikinio režimo, arba užsispyrus gr žti monarchij ar imperij , kolonializm ar patriarchat , jeigu žmonija siekia sudaryti vien nari šeim , kurioje, šv. Pauliaus žodžiais betariant, «neb ra nei žydo, nei graiko ; neb ra nei vergo, nei laisvojo »³⁹, nes visi viena J zuje

³⁸ Ži r k šito tomo 129 psl.

³⁹ *Galatams* 3, 28.

Kristuje. Savaimė aišku, nebeatstatysis mokslo sunaikinti pažiūrėti ir sitikinim, pavyzdžiui, kad saulė sukasi apie žemę ar net kad žemė stovi ant vištos kojos. O jei kas ir pasiūlytų panašiai grąžinti senovę, tai jau būtų didžiausias pralaimėjimas ir degeneracija, Kurio išjuokimas, dar rojuje gautojo uždavino apvaldyti žemę pamynimas. Kas prašo, niekada nebegrąžinti. Ir reikia sakyti, ačiū Dievui. Tačiau John Dewey instrumentalinis pragmatizmas ne tik senovės formas, patį konservativizmą paneigia, bet kaip tik ir anuos dvasinius principus, kurie anas, tam laikui tinkamas, formas sukūrė. Jis, nors būdamas oficialus antimarksizmo filosofas Amerikoje, savo filosofijos išvadose labai priartėjo prie materializmo.

Žmonija nestovi vietoje, Dievas netveria žmonis serijomis, o visus individus, kupinus kėrybinio pajūmo. Nė vienas nėra kitam panašus. Ir kiekvienas reiškiasi visiškai savitai. Tegu tas savitumas neretai bus labai nedidelis, bet vis tiek jie yra ir negali būti paneigti. Tai didžioji Kurio dovana žmogui. Visa tai gyvenime išsireiškia naujomis formomis, vis naujomis kultūromis, tegu jos susiformuoja tikrai per keletą šimtmečių. Tačiau tame kultūrinėje formos pasikeitime ir pažangoje išlieka visiškai nesikeičiantys dvasiniai principai, amžinosios tiesos, malonios. Taigi, nei konservativizmas, nei progresizmas yra priimtinas, — nes juodu abu, nors nevienodai nusiteikę pačiam gyvenimo formų atžvilgiu, labai pažeidžia ir sužaloja, jeigu jau visiškai neatmeta, anuos dvasinius principus, — bet tik idealinis realizmas, tai yra nuolatinis nesiliaujantis amžinai ir nesikeičiantis tiesos ir principų šviesoje vis besikeičiantio gyvenimo formavimas, per naujai išskylančias problemas sprendimas.

Šitas gi gyvenimo formavimas pagal dvasinius principus kaip tik ir yra žmonijos nuolatinis pažangos kelias. Netgi dar daugiau reikia sakyti: jau pats socialinio klausimo arba rasinės diskriminacijos aštrumas yra tikras žmonijos pažangos ženklas. Savaimė aišku, ne tuo, kas, pavyzdžiui, socialiniame gyvenime yra neteisinga ar net netobula, bet pažangos keliu pasinešama jau vienu ir pačiu socialinio neteisingumo pajutimu, jo išgyvenimu, dar daugiau — teisingo sprendimo troškimu ir jo ieškojimu, pirmaisiais, tegu dar labai netobulais ir laikiniais rezultatais. Iki pilno problemos išsprendimo reikalingas laikas ir daugelio pasišventusių darbas ir pastangos. Juk buvo laikas, kai vergas, neturėdamas net asmeninį laisvę, paprastu duonos kėsnu buvo patenkintas.

Jame dar nebuvo išbud s padoresnio gyvenimo noras ir viltis j pasiekti, net nepramat jis, kad gal t b ti kitaip. Nors jis socialinio neteisingumo nejaut , tad n socialin s problemos tada nebuvo, ta iau neži rint to, žmonija tuo pažvilgiu nebuvo tobulesn . Pats socialinio klausimo atsiradimas jau reišk žmonijos pažang , o šito klausimo paaštr jimas reišk jau nauj žingsn pirmyn. Ir ši pažanga eis vis pirmyn, per vis tobulesnius sprendimus, kol galutinai bus prieita, bent teoretiškai, visiškai tobula forma.

Iš tikro, dabartiniame gyvenime ne tik gresia krikš ioniškajai dvasiai praktinis ši dien žmogaus sumaterial jimas, kaip sako P. Maldeikis⁴⁰, bet reikia sakyti, kad šis sumaterial jimas yra jau nebe gr sm , bet tikrov , jis yra jau išplit s ir išbujoj s, lygiai kaip ir ne tik nutolimas nuo gilesni , visuotini , dvasini princip ⁴¹, bet tikras j apleidimas, atsisakymas, jei jau kartais ne teoretinis, tai bent praktinis. Ta iau šit praktin žmogaus sumaterial jim ir atsisakym nuo dvasini princip , lygiai kaip visa tai, k autorius savo domios studijos ribose yra pasak s apie technikos pažangos vienašališkum , apie pramonin visuomen , apie žmogaus sumas jim ir masin s kult ros pavojus, vis t faktin pad t ne tik galima, bet ir b tina žvelgti, kaip uždavin krikš ioniškajai dvasiai, graž , diding uždavin , šit sumaterial jim pralaužti, j nugal ti, iš jo iškilti, sudvas ti. evangelijos dvasioje suformuoti modern j gyvenim .

Ant anas Liuima, S. J.

Roma

⁴⁰ Ži r k šito tomo 128 psl.

⁴¹ Ten pat, 130 psl.

A PROPOS DES PROBLÈMES DU PROGRÈS MODERNE

(Résumé)

D'abord sont examinées les tendances qui se manifestent dans la crise culturelle et spirituelle de notre époque. Suivent les analyses des rapports entre la civilisation chrétienne et le matérialisme dans la crise actuelle, et de l'importance de la question sociale. Enfin sont mis en relief les différents aspects du renouveau et du progrès culturels et spirituels réalisés depuis la Première Guerre Mondiale.